

Lokalsamhället och hållbar utveckling
Geografiprogrammet, Kulturgeografiska institutionen
Geografi 20p, ht 04, Systematisk geografi II
Peter Kinlund

Niklas Hallgren

Lokalsamhället och hållbar utveckling

Detta arbete syftar till att svara på följande frågor;

Vad innebär hållbar utveckling på lokal nivå? Vilken roll spelar befolkningstillväxten för en hållbar utveckling? Vilken roll spelar tidsperspektivet på den geografiska skalan? Vad vet vi om vad som sker eller har skett? Varför finns det så olika tolkningar kring orsaker till miljöförändring eller miljöproblem?

Av de fyra texter som ingår i uppgiften är tre inriktade på olika miljöaspekter i Afrika, medan den fjärde är mer västvärldsorienterad. Medan de tre texterna om situationer i olika regioner i Afrika ifrågasätter globalt anammade policys och teorier är den fjärde, av Soussan J, inne på samma spår som miljödiskussionerna de senaste 20 åren. Kanske är det korrekt att skilja på problem i uländer och industriländer eftersom de flesta problemen hos oss är skapade av industrier och konsumtionssamhället i stort medan de Afrikanska i största allmänhet är agrara, och i synnerhet beror på monoekonomier skapade av kolonialmakterna under flera hundra år.

Nu väljer i och för sig Soussan att inte ta upp de industriella faktorerna i västvärlden i sin diskussion utan befinner sig på samma agrara nivå som de andra tre texterna om Afrika. Soussans *Sustainable Development* ifrågasätter effektiviteten hos industriländernas jordbruk. Genom att jämföra mängden energi som tillförs till odlingen och den mängd som fås ut som slutprodukt dras slutsatsen att det lilla jordbruket utan maskiner och syntetiska gödningsmedel är mer effektivt.¹ Onekligen finns poänger som att subventioner och andra politiska styrmedel skapar orättvisor, men framförallt skapar en i längden ohållbar utveckling. Jorden som brukas är enligt texten numera endast bördig pga kemiska tillsatser och att en omläggning måste ske. En sak som författaren dock tydligt missat är att väga in arbetarnas energi i ekvationen. Enligt min egen syn på saken borde det hela jämnas ut sig då tex de afrikanska bönderna arbetar längre och med mer fysisk aktivitet än de i industriländerna. Dessutom är industriländerna, USA och länder i Europa, just industriella till sin art och de som sätts som förebilder agrara. Huvuddelen av befolkningen i industriländerna ägnar sig åt annat arbete än jordbruk, medan saken är omvänd i de afrikanska länder författaren jämför med.

---

¹ Soussan, J.G, 1993: Sustainable Development, ss 32 - 34

Soussan diskuterar även kring utvecklingen av dagens syn på hållbar utveckling och kritiserar vid flera tillfällen tidigare rapporter och arbeten för att inte ha tagit hänsyn till ekonomisk utveckling. Således har tidigare arbeten kretsat kring begränsning av just denna till förmån för fauna och flora. Samtidigt läggs stor skuld till miljöproblemen på fattiga och deras sätt att leva/arbota.² Jag kan inte annat än att hålla med om att detta är en paradox då ekonomisk utveckling är enda sättet att komma undan fattigdom. Således har miljöpolicys arbetat med att motverka de faktorer som kan motverka det de identifierat som stora problem.

Vidare tar författaren återkommande gånger upp problemen med att tidigare arbeten, rapporter och dagens politik oftast består av fagra ord, men knappast handfasta riktlinjer och tillvägagångssätt för att göra något åt problem. Jag håller med om att det är enkelt att identifiera problem men inte lika enkelt att lägga framhandlingsplaner. Å andra sidan faller Soussan på eget grepp då det i texten inte finns en tillstymmelse till realistisk handlingsplan. Det som kan sägas är att författaren verkar förorda en tillbakagång till ett mer jordnära och agrart samhälle som hur pittoreskt och välmenande det än må verka inte kommer bli aktuellt.

I texten *False Forrest History* tar författarna James Fairhead och Melissa Leach upp problemen som uppstår när västerländska föreställningar inte stämmer överens med verkligheten. De går systematiskt igenom två äldre utredningar där forskares syn på regionen präglar arbetet, samt lägger grunden för dagens beslutsfattare att fortsätta att skapa missgynnande politik, samt jämför detta med sina egna undersökningar på plats. Medan tidigare forskning baserades på Malthus-teorin³ (att befolkningens mängden inte kan överstiga en viss nivå, begränsat av naturresurserna i regionen) är Fairhead & Leach tydligt influerade av Booderup och ser ingen sådan begränsning. Vidare ifrågasätter de att många av de tidigare undersökningarna, som än idag dikterar geografiska spörsmål i regionen, varit av sociologisk karaktär.⁴ Tidigare forskning har således baserats till stor del på sociologiska hypoteser snarare än geografiska undersökningar på plats. De två utredningar som författarna tar upp i sin text utgår från hypotesen att skogarna i regionen än gång varit heltäckande, eller i alla fall mycket större än idag. Människan skall ha haft så stor negativ inverkan på landskapet att ”träddöar” av idag är

---

² Soussan, s 24

³ Fairhead, J & Leach, M, 1995: *False Forrest History*, s 1024

⁴ Ibid

det enda som kvarstår av tidigare skogar och ingenstans tas hänsyn till klimatfaktorer.

Tillgänglig information som flygfoton har inte heller använts.⁵

Sociologiska antaganden kring etniska konflikter och motsatsförhållanden eller befolkningsökning visar sig av Fairhead & Leachs text vara helt felaktiga.⁶

Annika Dahlberg och Peter Kinlunds *Förstörelse eller variation* är inne på samma spår. De ifrågasätter direkt tidigare forskning kring miljöförstöring i södra Afrika och välkomnar den trend, som idag är tydlig, för mer komplexa förklaringsmodeller.⁷ Flera tidigare studier tas upp och författarna visar att den påstådda miljöförstörelsen ofta aldrig inträffat och i de fall den verkligen gjort så har de berott på andra orsaker än småböndernas jordbruksmetoder.⁸ De två byar som används som undersökningsområden i texten, Moroka och Kalakamate, påvisar problemen med en förenklad förklaringsmodell. Koloniala förordningar och nya lagar har rimmat illa med nationens sätt att leva, främst vad gäller boskapshantering och centralisering i byar.⁹ I Moroka har miljöförsämringar skett som inte enbart kan åläggas klimatförändringar, utan snarare verkar bero på en förändring i folkets sätt att leva. Man har prioriterat andra inkomstkällor framför betesrotation och markvård.¹⁰

Kalakamate har mer varierade jordar vilket utnyttjats av bönderna och författarna avslutar med att poängtera svårigheten med att göra jämförelser av ovanstående slag allmängiltiga.¹¹

Michael Mortimore och Mary Tiffens *Population and environment in time perspective: the Machakos story* diskuterar förhållandet mellan befolkningstillväxt och miljöförstöring, tex ökenbildning. De börjar med att punktera den Malthusiska tesen genom att påvisa att ökad befolkningsmängd i Machacos, Kenya, har förbättrat både produktivitet och miljö.¹² Än en gång får man läsa om hur negativ inverkan den koloniala tiden haft på miljön. Akambafolket blev inhysta i ett reservat omgärdat av mark tillhörande det koloniala styret varvid befolkningsökningen kom att bli väldigt koncentrerad utan möjlighet att öka geografiskt. Blinda för att man själva skapat problemet stiftades åtskilliga lagar för att få bukt med jordförstörelsen. Terrassering blev en införd teknik, men endast den billigaste varianten tilläts de lokala bönderna, varvid man skapade fler problem än man löste.¹³

---

⁵ Fairhead, J & Leach, M, s 1025

⁶ Fairhead, J & Leach, M, s 1027

⁷ Dahlberg, A & Kinlund, P, 1999: *Förstörelse eller variation?*, s 117

⁸ Dahlberg, A & Kinlund, P, s 119

⁹ Dahlberg, A & Kinlund, P, s 126

¹⁰ Dahlberg, A & Kinlund, P, s 141

¹¹ Dahlberg, A & Kinlund, P, s142

¹² Mortimore, M & Tiffen, M, 1995: *Population and environment in time perspective: the Machacos story*, ss 69 - 70

¹³ Mortimore, M & Tiffen, M, s 73

Ny teknik som plogar och nytt effektivare och tåligare utsäde kostade mer pengar än lokalbefolkningen hade råd med, men utvecklingen de senaste 50 åren har onekligen effektiviserat jordbruken.¹⁴

Mortimore & Tiffens diskuterar även statens roll i denna utveckling och kommer fram till att vad gäller Machakos att, även om detta inte gäller för alla delar i Kenya, man investerat med pengar, infrastruktur, kompetens samt äganderätten till land. Det finns ingen enkel förklaring till Machakos positiva utveckling, och framförallt kan man inte använda den Malthusiska tesen för att förklara befolkningsökning och ekonomisk tillväxt. Snarare har många olika omständigheter tillsammans skapat ett samhälle med framtidstro och hållbar utveckling.¹⁵

Vad innebär hållbar utveckling på lokal nivå?

Hållbar utveckling kräver inte bara kunskap om konceptet i sig själv utan framförallt ett samhälle som uppmuntrar till det. Vidare måste hänsyn tas till de lokala förutsättningarna på plats, och policys och lagar får inte baseras på hypoteser skapade av personer utan insikt i det vardagliga livet på platsen.

Texterna är fyllda av oroväckande exempel där forskare i Europa eller USA dikterar framtida miljöpolitik ur ett globalt perspektiv och många gånger baserat på felaktiga teorier eller sociologiskt tvivelaktiga, alternativt rasistiska, antaganden. Vissa generella linjer kan man givetvis dra, men när ett teoretiskt dokument skall bli praktisk politik måste det se till just den lokala platsens unika förutsättningar. Till dessa kan räknas seder och bruk, klimat, infrastruktur och populationens uppbyggnad.

Vilken roll spelar befolkningstillväxten för en hållbar utveckling?

I texterna finns bara agrara exempel och således baseras min diskussion på just detta. I ett agrart samhälle utan koloniala begränsningar är befolkningstillväxten dels ett tecken på agrar effektivitet och dels ett sätt att påtvinga vidare effektivisering. Befolkningstillväxten skapar dynamik, influenser och utveckling. Om denna utveckling skall vara hållbar eller ej beror mer på statens kompetens och styrmedel än befolkningsmängden som sådan.

---

¹⁴ Mortimore, M & Tiffen, M, ss 83 - 84

¹⁵ Mortimore, M & Tiffen, M, ss 86 - 87

Vilken roll spelar tidsperspektivet på den geografiska skalan?

Kortsiktiga perspektiv är väl aldrig att föredra, och att kortsiktigt lösa problemen med miljöförstöring, baserad på riktiga eller felaktiga slutsatser, skapar förmodligen nya problem i framtiden som så många av exemplen i de fyra texterna påvisar. Men även om man bortser från detta innebär ett kortare tidsperspektiv mindre möjlighet att skapa en balans mellan människa-natur och man tappar perspektiv på klimatets påverkan.

Vad vet vi om vad som sker eller har skett?

Det finns ett otal olika metoder att använda för att ta reda på vad som faktiskt har hänt i en region. Tekniska hjälpmedel gör att geografer kan analysera sedimentprover ur sjöar och vattendrag, muntlig tradition kan skapa en insikt i hur människorna på en plats levde förr och hur klimat och landskap såg ut. Koloniala dokument kan tolkas, flygfotografier jämföras men om man går tillbaka tillräckligt långt i tiden blir det mesta gissningar och det är förmodligen därför som det finns så olika tolkningar kring orsaker till miljöförändring eller miljöproblem. Angreppssätt och metoder skiljer sig mellan vetenskaper, som texterna tydligt påvisat, men även mentalitet mellan nationer.

För att konkludera kan sägas att miljöförstöring faktiskt sker och är ett allvarligt problem, men att problemen skiljer sig åt från region till region samt grundas av olika orsaker.

Tillvägagångssätten för att få bukt med det hela kan inte vara helt generella utan måste ta hänsyn till varje regions och nations unika förhållanden.

En hållbar utveckling är nödvändig för att människan skall kunna fortsätta att leva på denna planet, men konceptet är synnerligen beroende av vilja och kompetens. Kompetens måste baseras på ovanstående och viljan måste vara starkare än kortsiktig ekonomisk vinning.

Litteratur:

Dahlberg, A & Kinlund, P, 1999: *Förstörelse eller variation? Landskapshistoria i Botswana i ett geografiskt perspektiv*. Ymer 1999. Svenska Sällskapet för Antropologi och Geografi, Stockholm, s 117 - 145

Fairhead, J & Leach, M, 1995: False Forrest History, Complicit Social Analysis: Rethinking Some West African Environmental Narratives. *World Development*, Vol. 23:6:1023-35

Mortimore, M & Tiffen, M, 1995: Population and environment in time perspective: the Machakos story. Ur Binns, T (red.): *People and Environment in Africa*. John Wiley, Chichester, s 69 - 89.

Soussan, J.G, 1993: Sustainable Development. Ur Mannion & Bowley (red.) *Environmental Issues*, John Wiley & Sons, Chichester, s 21 - 35